

Bevezetésül

Ha a magyarországi német filológia feladatain gondolkozunk, önkénytelenül számot vetünk annak eddigi eredményeivel. Bármily sokoldalúak legyenek ezek és bármily körültekintő irányításra valljanak, mégis kétségtelen, hogy léptenyomon űr és hézag tekint felénk. Lehet, hogy ezek sohasem lesznek kitöltve, lehet, hogy a rohanó idők a feledés futóhomokjával temetik be őket.

Kétségtelen, hogy a hazai germanisztika megfigyeléseinek túlnyomó része inkább művelődéstörténeti, mint művészi értékű jelenségekre vonatkozik. Évszázadok óta a művelődés vágya vezette a lelkeket, mikor széles körben ismert, általános érdeklődést keltő német szellemi termékek után nyúltak. A legtisztultabb ízlés sem tehetett mást, mint hogy elfogadta az egykorú német kritikának az irodalmi divatot irányító megállapításait. Ezért látjuk, hogy múltó értékű, ma már rég elfelejtett irodalmi termékek művelődésünkre és költészetünkre nagyobb hatással voltak, mint a művészet legmagasabb csúcsait jelentő örök értékű alkotások. Későn felismert írók nagy művei, melyeknek bensőséges finomságát a kortársak át nem értették, utólagos németországi méltánylásuk nyomán az értük rajongó kis körök minden lelkesedése ellenére sem akadtak az időközben megerősödött és önálló utakat járó magyar irodalomban követőkre.

Joggal felmerülhet azonban az a kérdés is, vajon a külföld szellemi áramlatainak a hazai művészetekre gyakorolt hatása oly vizsgálódási terület-e, melynek művelése az illető nyelvek és kultúrák filológusainak és művészettörténészeinek feladatát képezi. A kételyeket e tekintetben alaposaknak kell tartanunk. Mert e kutatások és megállapítások könnyen a szel-

lemi fölény bántó és igazságtalan hangoztatásaivá válhatnak, különösen, ha anyagnak, motivumoknak, formáknak túlzott fontosságot tulajdonítanak.

Művészi alkotások tökéletes átértése, lelkünkbe való teljes befogadása és megértésüknek mások számára való gondos előkészítése és átvitele súlyos lélektani feladat. Ennek elvégzésére elsősorban azok vannak hivatva, kik az illető tudományos terület legnagyobb elmélyedésű művelői. Ők tudják, minő értéke van az illető műalkotásnak, eszmének, szellemi áramlatnak vagy művészi divatnak a magyar génusz teremtő munkája szempontjából. Lehet, hogy a külföldi hatás nélkül egyik-másik magasra értékelt kulturális kincsünk egyáltalában nem teremtdőtt volna meg, vagy nem a meglevő volna a formája, színvonala vagy lelki tartalma.

Ámde a legfontosabb, amit meg kell figyelnünk, mégis csak az, hogy az a külföldi indíték, legyen az anyag, eszme vagy forma, milyen lelki szűrőn ment át, míg sokszorosán megváltozott, esetleg szívérványosan átalakult, esetleg betegségitől és túlzásaitól megszabadult alakban jelenik meg előttünk, magyar talajban felnőve. Ennek megállapítása a magyar esztétika feladata.

Kétségtelen ugyan, ha most a német filológiára gondolunk, hogy annak művelője sokszor jó szolgálatokat tehet a magyar esztétikusnak. Mert ennek figyelmét felhívhatja nem egy mozzanatra, mely ez előtt esetleg ismeretlen. De ekkor is tisztában kell lennie avval, hogy végzett munkája csak annyi, mint azé a napszámosé, aki a kőművesnesternek a téglát, a vakolatot kezéhez adogatja.

Ha tehát e sorozatban, amennyiben ezt a mostani nehéz időkben folytatni lehet, oly kísérletek fognak megjelenni, amelyek német-magyar érintkezésekről szólnak, úgy ezeknek csak ily szerény értelemben vélünk jogosultságot tulajdoníthatni.¹

¹ Tervbe volt véve, hogy e kötetben kiadjuk Kristóf Margit: *Deutscher und ungarischer Sentimentalismus* és Vargha Károly: *Magyar és német kölcsönhatások Délkelet-Somogy népköltészetében és népzenejében c. értekezéseit.*

Minthogy azonban a nyomdai költségek fedezete kimerült, e munkák kiadását — több máséval együtt — el kellett halasztanunk.

Úgy gondolom, nem lehet kétség a tekintetben, hogy a hazai germanisztika legelső és legfontosabb feladata mégis csak az, hogy megismertesse a magyar közönséggel a német szellem legkimagaslóbb egyéniségeit és ezek legtökéletesebb alkotásait. E nehéz feladatra, ha nem akarjuk azt méltatlan módon elvégezni, csak alázatos szívvel, széleskörű előkészülettel és megalapozással, a tárgynak lelkünk minden erejével való megragadásával vállalkozhatunk.

Kedves tanítványom, Kovács János, ki tanulmányai befejezése után mint a berlini Collegium Hungaricum tagja, egy éven át Julius Petersen és Franz Koch vezetésével folytatta az itthon jól megkezdett irodalmi vizsgálódásait, a mai német irodalmi kritika egyik legsúlyosabb problémakörét választotta itt közölt tanulmánya tárgyául. Aki ennek nehézségeit, bonyodalmaikat, de egyszersmind aktualitását és fontosságát ismeri, méltányolni fogja gondos tanulmányának alaposságát, fejtegetéseinek világosságát, a költő lelki világába való odaadó és hű elmélyedését.

Egész más körben mozog Varga Anna tanulmánya. Míg az irodalmi és művészi hatások vizsgálata jórészt egyoldalú és egyirányú erők működésének képét adja, a népi élet kisugárzásai kölcsönösek. Szent István óta költöznek Közép- és Nyugat-európából különböző német törzsek gyermekei a Kárpátok medencéjébe, megerősítve a magyar népet tudásukkal és képességeikkel a bányászat, az ipar, a föld művelése, a tudomány, a művészet terén. Biológiai tulajdonságaik megmaradhattak ősi sajátosságaikban mindazon telepeiken, melyeken zárt egységekben éltek. Lelki világuk, népi életük folyása azonban sok tekintetben erősen átalakult az őket körülvevő magyar, vagy kisebb mértékben a mellettük élő szláv törzsek életfelfogásának és életszokásainak átsugárzása következtében.

A beköltözött németek példája és tudása viszont nem maradhatott hatás nélkül környezetük lelki világára, e környezet életmódjának szellemi és tárgyi berendezésére. Elszórt megfigyelések e téren régóta általánosak. Ilyen kölcsönhatások rendszeres vizsgálata terén azonban ez az első kísérlet, úgy-hogy ennek úttörő volta menteni fogja a hiányokat, amelyek egyrészt a rendelkezésre álló keret szűk voltából is magyarázhatók. Hosszú évek gondos és odaadó munkájának eredményeit

nyújtjuk itt, melyek megalapozásukat találták Varga Annának ugyancsak töretlen útakat járó, módszerében és eredményeiben egyaránt alapvető értekezésében: Siedlungsgeschichte in ihrer verschiedenartigen Wirkung auf Lautlehre und Wortschatz eines Hessendorfes in Ungarn (Kistormás). Zeitschrift für Mundartforschung (Theutonista) XIII. 193—312.

Az itt közölt dolgozatokat, éppúgy, mint azokat, amelyek esetleg követik őket, a szakemberek jóindulatú figyelmébe ajánljuk.

Schmidt Henrik.